

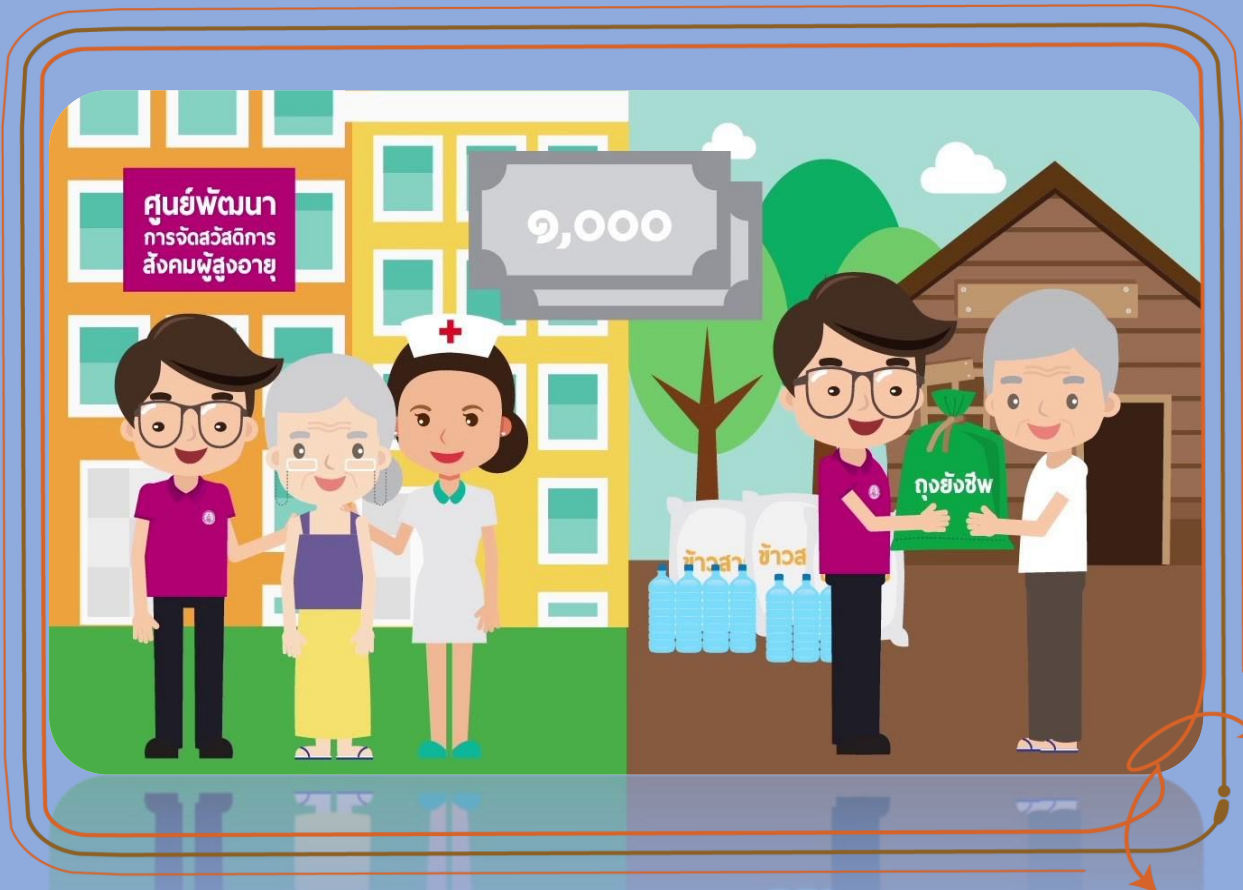


วิจัยปรัทัศน์

(Research Review Article)

ฉบับที่ 8 เดือนมีนาคม 2564

การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย



กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย

วิมลรักษ์ ศานติธรรม*
ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์**
คณาธิป ไกยชน***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยปริทัศน์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้แก่ ความหมาย ขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคม กฎหมายและแผนการดำเนินการ แนวทางการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบในปี 2565 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเสถียรภาพทางด้านการคลังของประเทศ การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นการดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยมุ่งหวังให้เกิดการสร้างสิทธิประโยชน์และการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุครอบคลุมสวัสดิการใน 4 รูปแบบ คือ การให้บริการทางสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม และการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม และมีขอบเขตการบริการใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านการยุติธรรม และด้านการบริการสังคมทั่วไป ส่วนการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศพบว่า มีความครอบคลุมในเรื่องการมีกฎหมาย นโยบาย และคณะกรรมการคุ้มครองผู้สูงอายุ การมีระบบหลักประกันรายได้หรือบำนาญ รวมทั้งการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำมาซึ่งข้อเสนอแนะทางการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย อาทิ การกำหนดมาตรการเชิงกลยุทธ์เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ การปฏิรูปกระบวนการจัดสวัสดิการสังคม การสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ การสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการด้านสวัสดิการให้เกิดความพึงพอใจและประโยชน์สูงสุดต่อผู้สูงอายุ รวมถึงแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย ทั้งด้านกฎหมาย ด้านการวางแผนปฏิบัติการ และด้านการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม และเป็นธรรม

*วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

** วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

***วิทยากรปฏิบัติการ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นร้อยละ 14

ในปี 2563 กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) รายงานว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 66.18 ล้านคน มีผู้สูงอายุ 11.62 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ในปี 2564 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบในปี 2565 และในปี 2573 จะมีสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 26.9 ของประชากรทั้งประเทศ

เนื่องจากโครงสร้างและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเสถียรภาพทางด้านการคลังของประเทศ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเตรียมมาตรการเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างทันทั่วถึง แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลได้มีนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการชราภาพ การรักษาพยาบาล การศึกษา การประกันรายได้ และการประกันการว่างงาน เป็นต้น แต่ยังคงพบว่าการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบแยกส่วนขาดการบูรณาการ มีความซ้ำซ้อนในเชิงประเด็นและพื้นที่ นอกจากนี้ ปัญหาของกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุยังไม่เอื้อต่อการดำเนินงานและขาดฐานข้อมูลผู้สูงอายุ และงานวิจัยยังพบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัดและเกิดประโยชน์

สำหรับผู้สูงอายุเพียงบางกลุ่มเท่านั้น และปัญหาสวัสดิการสังคมยังมีความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในมิติทางเศรษฐกิจ และนโยบายคุ้มครองดูแลแรงงานนอกระบบยังไม่ครอบคลุมแรงงานที่เป็นผู้สูงอายุ นอกจากนี้ จากการติดตามประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พบว่า ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมเพื่อผู้สูงอายุยังเป็นความท้าทายของไทยที่ต้องเร่งรัดดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้คนไทยเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงอายุที่มีคุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย และได้แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย จึงได้จัดทำบทความวิจัยปริทัศน์ฉบับนี้ขึ้น โดยศึกษาขอบเขตของการจัดสวัสดิการสังคม กฎหมาย และแผนการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย รวมทั้งแนวทางการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาซึ่งข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม ตลอดจนให้เป็นไปตามมาตรฐานและครอบคลุมขอบเขตของการจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายและขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย

สวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้

นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคม ทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

การจัดสวัสดิการสังคม หมายถึง การจัดบริการสวัสดิการตามมาตรฐานที่กำหนดในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 โดยจะต้องครอบคลุมถึงผู้รับบริการสวัสดิการสังคม กล่าวคือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบากหรือที่จำต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่น เด็ก เยาวชน คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ถูกละเมิดทางเพศหรือกลุ่มบุคคลอื่นตามที่คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติกำหนด โดยการจัดสวัสดิการสังคมมีขอบเขตที่ครอบคลุม 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีรายได้และการมีงานทำ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และการบริการสังคมทั่วไป เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีในด้านต่าง ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม ดังนี้

1. สวัสดิการด้านการศึกษา หมายถึง ประชาชนพึงได้รับการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป ทั้งนี้ ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย หมายถึง ประชาชนพึงได้รับการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชน

3. สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามสมควรแก่อัตภาพ

จะช่วยเหลือเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยอย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องมีความมั่นคง ปลอดภัย และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัดหรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

4. สวัสดิการด้านรายได้ หมายถึง ประชาชนมีงานทำที่มีรายได้อย่างน้อยเพียงพอต่อการดำรงชีพ และมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด งานที่ทำได้ไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และอุบัติเหตุต่าง ๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย ประชาชนต้องได้รับความยุติธรรมในเรื่องรายได้จากหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

5. สวัสดิการด้านนันทนาการ หมายถึง ประชาชนมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ

6. สวัสดิการด้านกระบวนการยุติธรรม หมายถึง การที่ประชาชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย

7. สวัสดิการด้านการบริการสังคมทั่วไป หมายถึง การให้บริการแก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางพิเศษ เพื่อช่วยเหลือเสริมสร้างการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

กฎหมาย และแผนการดำเนินการที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 2 หมวด ดังนี้ 1) หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 27 วรรคสาม การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานภาพของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ

สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ และมาตรา 27 วรรคสี่ มาตราการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ มาตรา 48 วรรคสอง ได้กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ และ 2) หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 วรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟู และเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว

2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม โดยให้คำนึงถึง 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สาขาต่าง ๆ ที่จะดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการและกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น และ 2) ลักษณะหรือรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกันการแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น โดยการจัดสวัสดิการสังคมให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมด้วย นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดองค์การสวัสดิการสังคมที่ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กร

สวัสดิการชุมชน รวมทั้งจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม โดยองค์กรภาคประชาชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของสมาชิก และเกิดระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมและชุมชน ตลอดจนการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึงเหมาะสม และเป็นธรรม

3. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 มีสาระสำคัญเพื่อการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อเป็นกลไกระดับชาติในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ และมีการกำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อาทิ การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีสิทธิตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนด เช่น การจัดบริการสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ การจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น

4. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของ

สังคม” ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ 2) การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองเบื้องต้น ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อต่าง ๆ 3) ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการคุ้มครองด้านรายได้ สร้างประกันด้านสุขภาพ ส่งเสริมสถาบันครอบครัวที่เน้นการอยู่ร่วมกัน สร้างระบบบริการสาธารณะและเครือข่ายเกื้อหนุน 4) การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ อย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และ 5) การประมวผลการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ รวมทั้งการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ มุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้องและทันสมัย

แนวทางการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ

ประเทศสิงคโปร์

รัฐบาลกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการรองรับสังคมผู้สูงอายุบนหลักการของระบบประกันสังคม 3 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคม 2) การพึ่งพาครอบครัว และ 3) การอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาชุมชนเยาวชนและการกีฬา เพื่อทำงานร่วมกับกระทรวงที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุและเตรียมความพร้อมในการหาแนวทางช่วยเหลือ โดยเน้นการจัดสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจ้างงานและความมั่นคงทางด้านการเงิน โดยการเพิ่มทักษะและจัดหางานให้เหมาะสม เพื่อยกระดับความสามารถในการเพิ่มรายได้ของแรงงานในระยะยาว 2) ให้การดูแลสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม โดยเน้นให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพ ราคาประหยัด และตรงกับความต้องการ 3) ช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคม โดยรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น อาคารสถานที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชน อีกทั้งยังสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม และ 4) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอายุยืน โดยการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังมีระบบบริการสุขภาพที่เรียกว่า Medisave เพื่อให้บริการสุขภาพพื้นฐาน ป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพโดยมีมาตรฐานเท่าเทียมกันและไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลได้กำหนดมาตรการจูงใจผู้สูงอายุเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาล รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนจ้างแรงงานจนถึงอายุ 65 ปี ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหา

ให้ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกคน โดยมีมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1. มาตรการด้านสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข แร่งงานและสวัสดิการสังคม ได้จัดระบบประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อดูแลรักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป ซึ่งผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนและจ่ายเงินสมทบไว้ในระบบจะใช้เงินจำนวนร้อยละ 10 จากเงินสมทบมาจ่ายค่ารักษาพยาบาล โดยส่วนที่เหลือร้อยละ 50 เป็นงบประมาณของรัฐ และเงินอุดหนุนอีกร้อยละ 40 จากกองทุนของผู้รับประกัน ในระบบอื่น ในกรณีที่ผู้สูงอายุมีรายได้ระดับเดียวกับผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะปรับอัตราค่ารักษาพยาบาลจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 30

2. มาตรการทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รัฐได้จัดทำแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดูแลผู้สูงอายุ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล จัดบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ

3. มาตรการด้านกฎหมาย รัฐเป็นผู้กำหนด มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ สำหรับการจ้ดสวัสดิการสังคม ภายใต้หลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ หลักความเสมอภาค หลักความรับผิดชอบ และ หลักการแบ่งแยกผลประโยชน์ระหว่างรัฐและเอกชน

ประเทศเกาหลีใต้

รัฐบาลได้กำหนดมาตรการในการดูแลผู้สูงอายุ และเพิ่มแรงงานที่มีศักยภาพ โดยมีนโยบายสำคัญ 4 ประการ คือ 1) มาตรการดูแลแรงงานสูงอายุ ด้วยการสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนหรือบริษัทให้จ้างแรงงานสูงอายุ 2) มาตรการจูงใจแรงงานสูงอายุทำงานต่อในระบบด้วยการลดหย่อนภาษีให้คนทำงานต่อเนื่อง 3) มาตรการส่งเสริมอาชีพอิสระ และ 4) มาตรการเพิ่มจำนวนประชากรในการเสริมสร้างสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อให้

สามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ รัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับภาคประชาสังคมในการจัดตั้งและดำเนินการศูนย์ผู้สูงอายุในเขตมหานครกรุงโซล โดยการจัดกิจกรรมและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา สังคมของผู้สูงอายุ

ประเทศออสเตรเลีย

รัฐบาลกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านผู้สูงอายุ (National Strategy for an Ageing Australia) โดยเน้น 4 เรื่องสำคัญ คือ 1) การช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่พึ่งตนเองได้ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการจ้างงาน และมีการเงินที่มั่นคง 2) ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลที่มีคุณภาพด้วยการบริการรูปแบบใหม่ 3) ปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุและความชราภาพ รวมทั้งปรับปรุงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต อาทิ ที่อยู่อาศัย การขนส่ง ความปลอดภัย การพักผ่อน การสนับสนุนชุมชน และ 4) สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี (Healthy Ageing)

สหรัฐอเมริกา

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมด้านการมีสุขภาพอนามัยที่ดี โดยเน้นการประกันสุขภาพในระบบ Medicare ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) Hospital Insurance เป็นประกันสุขภาพที่ผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปได้รับประกันสุขภาพ โดยไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมรายเดือน 2) Medical Insurance เป็นการให้บริการที่ผู้สูงอายุต้องซื้อประกันเพื่อให้ได้รับบริการที่นอกเหนือจากส่วนแรก ได้แก่ ภาวะสุขภาพบำบัด อาชีวบำบัดและการให้บริการผู้สูงอายุที่บ้าน เป็นบริการแบบต่อเนื่องมีระบบการดูแลปฐมภูมิ (Primary Care) การตรวจรักษา การส่งต่อการรักษา การดูแลระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Care) การดูแลระยะยาว และการดูแลระยะสุดท้าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุชรินทร์ พิทยานันท์ และไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษา นโยบายและมาตรการเชิงกลยุทธ์ในการดูแล สวัสดิการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของไทย” โดยเปรียบเทียบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่พัฒนาแล้ว 14 ประเทศ พบว่า ทุกประเทศมีเป้าหมายระบบ สวัสดิการผู้สูงอายุตรงกัน คือ มุ่งส่งเสริมคุณภาพ ชีวิต ความผาสุก และสุขภาวะ ส่วนประเทศไทย ยังพบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ สูงอายุที่มีข้อจำกัดและเกิดประโยชน์สำหรับผู้ สูงอายุเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง และ ยังขาดระบบการดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ที่บ้าน จึงเสนอแนะมาตรการเชิงกลยุทธ์เพื่อความพร้อม ในการเข้าสู่สังคมสูงวัย 8 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎหมาย ด้านการศึกษา ด้านบุคลากร และ ด้านสาธารณสุข

สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกัน สุขภาพไทย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษา แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมของ ประเทศไทย” พบว่า ประเทศไทยควรใช้กรอบ แนวคิดฐานการคุ้มครองทางสังคมในการ บูรณาการดำเนินการคุ้มครองทางสังคมกับ นโยบายทางเศรษฐกิจ ซึ่งกำหนดให้ทุกคนสามารถ เข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมในระดับพื้นฐาน และสอดคล้องกับเสถียรภาพทางการคลังของ ประเทศครอบคลุมระบบบริการสุขภาพ ระบบ การศึกษา ระบบความมั่นคงทางรายได้ทุกกลุ่มอายุ (เด็ก วัยทำงาน และผู้สูงอายุ) ด้านสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการจัดหาที่อยู่อาศัย โดยมีการวิเคราะห์ ค่าใช้จ่าย ผลตอบแทนของสวัสดิการสังคมที่ เหมาะสมควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ ได้เสนอว่า ประเทศไทยต้องปฏิรูปกระบวนการในการ

ดำเนินการด้านสวัสดิการสังคม 4 ประการ ดังนี้ 1) ประเทศไทยต้องเปลี่ยนกรอบแนวคิดการจัด สวัสดิการสังคมจากมุมมองแบบการสร้าง ตาข่ายความคุ้มครอง (Social Safety Net) ไปสู่ การบูรณาการเป้าหมายนโยบายสวัสดิการสังคม และเศรษฐกิจมหภาค โดยเฉพาะนโยบายแรงงาน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยใช้กรอบแนวคิดฐาน การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection Floor) ของสหประชาชาติ 2) ต้องมีกลไกที่เป็น ทางการทำหน้าที่ประสานงาน วางแผนบูรณาการ กำกับติดตามและอภิบาลระบบในภาพรวม 3) ต้อง มีการเร่งจัดทำฐานข้อมูลกลางด้านสวัสดิการสังคม และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารนโยบายการ คุ้มครองทางสังคม และใช้อภิบาลระบบการ คุ้มครองทางสังคม และ 4) มีการประสานแผนการ ดำเนินการคุ้มครองทางสังคมกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะแผนที่เกี่ยวข้อง กับยุทธศาสตร์ด้านแรงงาน

ภูษงค์ เสนานุช (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ที่เป็นแรงงานนอกระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม” พบว่า ปัญหาสถานการณ์ความ เหลื่อมล้ำในการจัดสวัสดิการสังคมในมิติทาง เศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมา คือ มิติสวัสดิการ สังคม และมิติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามลำดับ โดยพบสถานการณ์และปัญหาอุปสรรคในการ ดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหลาย ประการ ได้แก่ ความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ตาม กฎหมายระหว่างสำนักงานพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) กับองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งถูกตรวจสอบโดย สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) การไป ทำงานต่างถิ่นของคนวัยหนุ่มสาว ผู้สูงอายุต้อง เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ขาดระบบการดูแลโดย ครอบครัว เงินสงเคราะห์ครอบครัวและเงิน ช่อมแซมบ้านผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอ ผู้สูงอายุยังรอ รับสวัสดิการจากภาครัฐหรือเงินจากลูกหลาน เป็นหลัก ตลอดจนผู้สูงอายุต้องออกจากระบบ

ประกันสังคม แต่ไม่สามารถเข้าสู่กองทุนการออมแห่งชาติได้ ทั้งนี้ แต่ละพื้นที่การศึกษาในระดับท้องถิ่นก็มีกลไกในการดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบที่แตกต่างกัน สำหรับด้านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานที่เกี่ยวข้องจะเน้นให้การคุ้มครองดูแลแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้อยู่ในวัยผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่แนวคิดการจ้างงานผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญคุ้มครองแรงงานที่มีนายจ้างมากกว่าแรงงานนอกระบบ การสนับสนุนด้านอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบจึงเป็นลักษณะการฝึกอบรม การส่งเสริมอาชีพ และการให้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลัก

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอการพัฒนาแบบจำลองระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ โดยมีเป้าหมายของการจัดระบบสวัสดิการสังคมที่ต้องมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีรายได้ มีเงินออม เข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และได้รับการยอมรับจากคนในสังคม และให้หุ้นส่วนร่วมทางสังคมในท้องถิ่น 4 องค์การหลัก เข้ามามีส่วนในการจัดสวัสดิการ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และครอบครัว โดยต้องจัดให้มีระบบการดำเนินงาน 6 ระบบ กล่าวคือ ระบบการส่งเสริมอาชีพ ระบบการสร้างหลักประกันทางรายได้ ระบบสุขภาพ ระบบแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม และระบบงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินการบรรลุตามเป้าหมาย

วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้วยโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม” ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุด้วยโอกาสส่วนมากเป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้ต่ำกว่าเส้นยากจน เมื่อวิเคราะห์การเข้าถึงหรือได้รับสิทธิ พบว่า สวัสดิการสังคมที่เข้าถึงหรือได้รับมาก คือ เบี้ยยังชีพ การรักษาหรือ

คัดกรองสุขภาพเบื้องต้น สิทธิสวัสดิการสังคมที่รู้จักน้อยมาก คือ ค่าจัดการศพตามประเพณี สิทธิสวัสดิการสังคมที่ไม่เคยรับบริการหรือไม่เคยเข้าถึงและไม่ต้องการ คือ การช่วยเหลือด้านจิตใจ และสิทธิสวัสดิการสังคมที่ไม่เคยรับบริการหรือไม่เคยเข้าถึงแต่ต้องการ คือ การดูแลหรือช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวยามลำบาก เมื่อวิเคราะห์นโยบาย กฎหมาย และแผนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้สูงอายุด้วยโอกาสยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการสังคมตามนโยบายที่รัฐจัดให้อย่างมีประสิทธิภาพ เบี้ยยังชีพไม่เพียงพอต่อการยังชีพขาดหลักประกันด้านรายได้ นโยบายภาครัฐขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สวัสดิการบางส่วนซ้ำซ้อน กฎหมายที่เกี่ยวข้องควรทบทวน ทั้งนี้ ได้เสนอการพัฒนาแบบจำลองระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้วยโอกาสที่นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้น้อย 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 : A+CG model (Aging + Community - Government model) พื้นที่จะต้องมีผู้สูงอายุแกนนำที่เข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือหรือชักนำให้ผู้สูงอายุด้วยโอกาสได้เข้าถึงหรือได้รับสวัสดิการสังคม รูปแบบที่ 2 : C+GA Model (Community + Government - Aging model) เป็นรูปแบบที่พื้นที่ต้องมีผู้นำระดับต่าง ๆ ของชุมชนเป็นบุคคลหลักในการช่วยเหลือ รูปแบบที่ 3 : G+CA model (Government + Community - Aging model) มีบุคลากรภาครัฐเป็นบุคคลหลักของความพยายามจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และรูปแบบที่ 4 : C+A+G model (Community + Aging + Government model) มีผู้นำระดับต่าง ๆ ของชุมชนเป็นบุคคลหลักของการช่วยเหลือพร้อมกับมีผู้สูงอายุแกนนำที่เข้มแข็ง

อำไพรัตน์ อักษรพรหม (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม” พบว่า ภาพรวมผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวมีความต้องการสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ ระดับปานกลาง

ได้รับสิทธิระดับน้อย และเข้าถึงระดับยากเหมือนกัน ซึ่งมีช่องว่างแตกต่างกันระหว่างร้อยละ 3.1-65.6 ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ชุมชนมีการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ 5 ประเภทโครงการ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา นันทนาการ ฝึกอาชีพ และบริการสังคมทั่วไป โดยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน พบความเหลื่อมล้ำที่เป็นผลกระทบจากนโยบายภาครัฐที่ชัดเจน ได้แก่ การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า เป็นเงินที่ไม่เพียงพอต่อการครองชีพของผู้สูงอายุที่ยากจน แต่ผู้สูงอายุที่ฐานะปานกลางใช้สิทธิที่พึงได้ แต่นำเงินเข้าบัญชีธนาคารเก็บไว้ให้ลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิต ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุในชนบทไม่ได้ใช้สิทธิลดหย่อนภาษีเลี้ยงดูบุตรเพราะมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ต้องเสียภาษี และผู้สูงอายุมีสิทธิการรักษาพยาบาลแตกต่างกัน ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า ชุมชนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศมีหลักการ เป้าประสงค์ กลไกขับเคลื่อน วิธีการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ให้ความสำคัญกับการใช้ครอบครัวเป็นฐานในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ ผลการวิจัยทุกขั้นตอนข้างต้นตรงกันคือ ผู้สูงอายุต้องการอยู่ในชุมชนที่คุ้นเคยจึงไม่ต้องการสถานที่พักอาศัยที่สร้างเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ เพราะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุถูกลูกหลานทอดทิ้งแบบจำลองระบบสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สังคมครอบครัวเดียวกัน เท่าเทียมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง และเข้าใจความต้องการของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ โดยมีเป้าประสงค์ 3 ประการ คือ Smart Elder Family, Strong Elder Family และ Responsible Elder Family (SSR) นำไปสู่ยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และดำเนินการด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ ขยายอายุการเกษียณงาน สร้างอาชีพและรายได้ มาตรการภาษีทางตรง

สนับสนุนครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ สวัสดิการสังคมเพื่อเสริมการพึ่งพาตนเองของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ สวัสดิการสังคมเพื่อการช่วยเหลือครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคมของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการดูแลครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ โดยมีกลไกขับเคลื่อนที่สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ด้วย 4 กลไก ได้แก่ การจัดการชุมชนอย่างมีธรรมาภิบาล การวิจัยชุมชนเพื่อชุมชน การเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขชุมชน และชุมชนสื่อสารออนไลน์

เดโช แสนภักดี, กษม ชนะวงศ์, ขวนแพงปัสสา, และผดุงศักดิ์ ศรีผักหอม (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง “สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 : ผลกระทบและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุผู้ความยั่งยืน” พบว่า สวัสดิการแบบบูรณาการ (Welfare Mix) จะเป็นรูปแบบที่เข้าถึงปัญหาและความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุภายใต้สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยมีระบบความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีอยู่เดิมในสังคมไทย ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอาสาสมัคร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน ดำเนินการร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันบนฐานความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน (Partnership) ด้วยการเป็นเจ้าภาพร่วมกัน เพื่อเติมเต็มบริการจากภาครัฐให้เกิดความทั่วถึงและเท่าเทียมให้ได้มากที่สุด สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องท้าทายที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลไกของชาติ และผลักดันการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุให้เกิดผลสัมฤทธิ์ อันจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาสังคมเพื่อคนทุกวัยได้อย่างยั่งยืน

พรรณอร วันทอง, จิระ ประทีป และกิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง

“รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย” ผลการศึกษานำมาซึ่ง ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องวิเคราะห์จุดอ่อนของการ จัดสวัสดิการเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการบริหาร จัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยให้เกิดความพึงพอใจและประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้สูงอายุ ตลอดจนกำหนดนโยบายและจัด สวัสดิการเพื่อให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุด้าน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เป็นปัจจัยสำคัญในการ ดำรงชีวิตประจำวัน ควรให้ความสำคัญกับปัจจัย ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวัสดิการ สังคมผู้สูงอายุให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2) ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับ มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล มาตรฐานด้านรายได้มาตรฐานด้านที่พักอาศัย มาตรฐานด้านนันทนาการ มาตรฐานด้านความ มั่นคงทางสังคม และมาตรฐานด้านการสร้าง บริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน 3) ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้สูงอายุและ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนมีการจัดระบบ การวางแผนการบริการและโครงการ ระบบการ จัดการทรัพยากรบุคคล และระบบการจัดการ สารสนเทศ ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงาน ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งเสริมความ เชี่ยวชาญในงานอาชีพ จริยธรรม และความร่วม แรงร่วมใจของบุคลากรในองค์กร โดยมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ ผู้สูงอายุไทยกับการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้มุ่งสร้างสิทธิประโยชน์ในการเข้าถึงสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุที่ครอบคลุม 4 เสาหลัก คือ

การให้บริการทางสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม และการสนับสนุนหุ้นส่วน ทางสังคม โดยมีขอบเขตครอบคลุมการบริการ ทางสังคมทั้ง 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการศึกษา มีการ ให้ข้อมูลข่าวสารและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอด ชีวิต มุ่งให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุ โดยไม่นำประเด็นเรื่องอายุมาจำกัดโอกาส ในการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มากกว่า 2 พันแห่งทั่วประเทศ 2) ด้านสุขภาพ อนามัย การเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ผ่านนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้านับเป็น การจัดสวัสดิการสังคมที่มีความโดดเด่นของ ประเทศไทย มีการเพิ่มสิทธิประโยชน์ และ การอำนวยความสะดวกที่คำนึงถึงความเหมาะสม ในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การให้บริการ ช่องทางพิเศษ การดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่ มีภาวะพึ่งพิง และการสร้างมาตรฐานเพื่อ จัดบริการส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยให้แก่ ผู้สูงอายุ โดยพบว่า มีผู้สูงอายุไทยเข้าถึงบริการทาง การแพทย์และการสาธารณสุข ผ่านกองทุน หลักประกันสุขภาพแห่งชาติในสัดส่วนที่สูงถึง ร้อยละ 81 3) ด้านที่อยู่อาศัย ความเพียงพอด้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้มีรายได้ น้อยและมีภาวะพึ่งพิง ยังเป็นประเด็นที่ท้าทาย ของสังคมไทย ทั้งนี้ การส่งเสริมการปรับปรุงที่อยู่ อาศัยและสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถ อาศัยอยู่ในบ้าน ครอบครัว และชุมชนของตนเอง ได้นานที่สุด ควรเป็นทิศทางในการจัดสวัสดิการ สังคมด้านที่อยู่อาศัยของประเทศไทยต่อไป 4) ด้านการทำงานและการมีรายได้ ประเทศไทยมี ระบบการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ มีความ พยายามเพื่อขยายอายุการทำงานของผู้สูงอายุ และมีการกำหนดมาตรการด้านการจ้างงาน เพื่อเปิดพื้นที่การทำงานให้แก่ผู้สูงอายุมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการให้สิทธิเบี้ยยังชีพที่เป็น สวัสดิการขั้น พื้นฐานซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างความ มั่นคงทางรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ 5) ด้านนันทนาการ มีการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วม

กิจกรรมด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ทั้งด้านกีฬา การท่องเที่ยว และการสร้างสรรค์กิจกรรม นันทนาการต่าง ๆ ผ่านรูปแบบของเครือข่ายและ ชมรมผู้สูงอายุ 6) ด้านกระบวนการยุติธรรม ผู้สูงอายุไทยมีสิทธิตามมาตรา 11(8) แห่ง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไข เพิ่มเติม ในด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับ อันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหา ประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง โดยมีช่องทางหรือกลไกให้ผู้สูงอายุเข้าถึงความ ช่วยเหลือหรือการร้องเรียนหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะ “สายด่วน” ที่เน้นการช่วยเหลือ ผู้ที่เดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังมีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ให้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุเพื่อปฏิบัติหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ เผื่อระวัง เตือนภัยผู้สูงอายุ และจัด สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุตามปัญหาความต้องการในแต่ละ พื้นที่ และ 7) ด้านบริการสังคมทั่วไป เป็นอีกหนึ่ง ด้านของการจัดสวัสดิการสังคมที่ให้ประโยชน์ ครอบคลุมหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่รูปแบบของการ ลงความคิด ลงแรง และการลงเงินทุน เพื่อส่งเสริมให้ การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุดำเนินไปอย่างปกติ และ เกิดความสุขใจให้ได้มากที่สุด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แล้ว และกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ แบบในปี 2565 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเสถียรภาพทางด้านการคลังของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นนโยบายที่มีเป้าหมายหลัก เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้ การดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมของไทย เป็นการ ดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้สูงอายุ ตลอดจน กำหนดให้รัฐช่วยเหลือผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีพได้ อย่างมีคุณภาพ ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินการที่มุ่งหวัง ในการสร้างสิทธิประโยชน์และการเข้าถึงสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้ง 4 รูปแบบ คือ การให้บริการทางสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม และการสนับสนุนหุ้นส่วน ทางสังคม โดยมีขอบเขตครอบคลุมการบริการ ทางสังคมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านการยุติธรรม และด้านการ บริการสังคมทั่วไป

ทั้งนี้ ในส่วนของการจัดสวัสดิการ ด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ ทั้งประเทศในทวีป เอเชีย อเมริกา และออสเตรเลีย พบว่า การจัด สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีความครอบคลุมในเรื่อง การมีกฎหมาย นโยบาย และคณะกรรมการ คุ้มครองผู้สูงอายุ การมีระบบหลักประกันรายได้ หรือบำนาญ รวมทั้งสวัสดิการ อาทิ ที่อยู่อาศัย บริการด้านสุขภาพ การดูแลชีวิตประจำวัน การส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้ นันทนาการ การมีส่วนร่วม การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เมื่อถึงวัยสูงอายุ

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย ระหว่างปี 2559–2564 นำมาซึ่งข้อเสนอแนะ แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในประเทศไทย ดังนี้

1. ควรกำหนดมาตรการเชิงกลยุทธ์เพื่อความ พร้อมในการเข้าสู่สังคมสูงวัย 8 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎหมาย ด้านการศึกษา ด้านบุคลากร และด้านสาธารณสุข
2. ปฏิรูปกระบวนการจัดสวัสดิการสังคม โดยเปลี่ยนกรอบแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคม

ไปสู่การบูรณาการเป้าหมายสวัสดิการสังคมและเศรษฐกิจมหภาค สร้างกลไกการประสานงาน การกำกับ ติดตาม การจัดทำฐานข้อมูลกลาง การคุ้มครองสวัสดิการสังคม รวมทั้งการประสานแผนการดำเนินการคุ้มครองทางสังคมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องกัน

3. การจัดระบบประกันสังคมที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีรายได้ มีเงินออม เข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และให้หุ้นส่วนทางสังคมในท้องถิ่น 4 องค์กรหลัก เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และครอบครัว

4. สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ครอบครัว และผู้สูงอายุที่เป็นแกนนำ เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

6. กำหนดยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

7. สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน บนฐานความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนร่วม หรือเป็นเจ้าภาพร่วมกันเพื่อเติมเต็มบริการจากภาครัฐให้ทั่วถึงและเท่าเทียมให้ได้มากที่สุด

8. สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรวิเคราะห์จุดอ่อนของการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการด้านสวัสดิการให้เกิดความพึงพอใจและประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล ตลอดจนการบริหารจัดการภายในองค์กรเพื่อขับเคลื่อนงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้เกิดประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ มีความครอบคลุมขอบเขต

การจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม จึงควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทยตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านกฎหมาย ภาครัฐควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ สำหรับการจัดสวัสดิการสังคม ภายใต้หลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ หลักความเสมอภาค หลักความรับผิดชอบ และหลักการแบ่งแยกผลประโยชน์ระหว่างรัฐและเอกชน

2. ด้านแผนปฏิบัติการ ควรทบทวนแผนการดำเนินงานและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการนำแนวทางการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น นโยบายส่งเสริมให้ผู้ที่กำลังจะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสุขภาพที่แข็งแรง ด้วยการติดตามและตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลด้านสาธารณสุข โครงการธนาคารเวลา ซึ่งเป็นการออมเวลาของงานบริการสังคมและเวลาที่สะสมได้นั้นนำมาแลกกับบริการด้านอื่น ๆ ที่ตนต้องการ โครงการสร้างอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและนันทนาการให้กับผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. ด้านการดำเนินงาน ควรกระจายความรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสังคมผ่านการสร้าง “หุ้นส่วน” ด้วยการให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีศักยภาพในสังคม ทั้งจากครอบครัว อาสาสมัคร ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา และภาคประชาสังคม รวมถึงภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเติมเต็มบริการจากภาครัฐให้เกิดความทั่วถึงและเท่าเทียม ตลอดจนครอบคลุมขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (ม.ป.ป.). **สถานการณ์และแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556–2573**. สืบค้น 18 มกราคม 2564 จาก <http://www.dop.go.th/th/know/1/47>

———. (ม.ป.ป.). **แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2545–2565) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561**. สืบค้น 28 มกราคม 2564 จาก http://www.dop.go.th/download/laws/th1573721522-816_0.pdf

———. (2562). **มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)**. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง: กรุงเทพฯ.

กรมสุขภาพจิต. (19 ตุลาคม 2563). **ก้าวอย่างของประเทศไทย สู่ ‘สังคมผู้สูงอายุ’ อย่างสมบูรณ์แบบ**. สืบค้น 18 มกราคม 2564 จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>

ชัชชชา บุญนิยมแดง, และ จิตาภา ธิรศิริกุล. (2560). **การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในสาธารณรัฐ เกาหลี : กรณีศูนย์ผู้สูงอายุในเขตมหานครโซล**. สืบค้น 27 เมษายน 2564 จาก http://apheit.bu.ac.th/journal/social-2017/4_chatchasa.pdf

เดโช แสนภักดี, กษม ชนะวงศ์, ชวน แพงปัสสา, และ ผดุงศักดิ์ ศรีฝึกหอม. (2561). **สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21: ผลกระทบและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุผู้มีความยั่งยืน**. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 8(2), น. 106–113.

พรรณอร วันทอง, จีระ ประทีป และ กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย. (2563). **รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย**. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), น. 657–688.

“พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546” (31 ธันวาคม 2546). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก, น. 1–8.

“พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553” (15 กันยายน 2553). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 127 ตอนที่ 56 ก, น. 1–3.

“พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560” (27 ธันวาคม 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 134 ตอนที่ 131 ก, น. 36–39.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546” (1 ตุลาคม 2546). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 120 ตอนที่ 94 ก, น. 6–24.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550” (28 ธันวาคม 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 128 ตอนที่ 100 ก, น. 12–20.

ภูงค์ เสนานุช. (2560). **การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม**. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป.). **ประเทศไทยกับสังคมผู้สูงอายุ**. สืบค้น 18 มกราคม 2564 จาก <https://il.mahidol.ac.th/th/i-Learning-Clinic/general-articles/ประเทศไทยกับสังคมผู้สูงอายุ/>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
(3 พฤศจิกายน 2563). **สภาพัฒน์ฯ
คาดอีก 20 ปี ไทยจะมีผู้สูงอายุพุ่งถึง 31
เปอร์เซ็นต์.** สืบค้น 20 มกราคม 2564 จาก
<https://thaitgri.org/?p=39327>

_____. (8 มกราคม 2564). **มส.ผส.
เปิดรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
จำนวนพุ่งกว่า 11 ล้านคน ชี้ การจัด
สวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่ทำหาย.**
สืบค้น 20 มกราคม 2564 จาก
<https://thaitgri.org/?p=39444>

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560” (6 เมษายน 2560). **ราชกิจจา
นุเบกษา,** เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, น. 1–90.

รัตติยา พนาจันทร์. (ม.ป.ป.). **การส่งเสริมประชาชน
เป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐในการจัดสวัสดิการ
สังคม.** สืบค้น 11 มกราคม 2564 จาก
[https://www.parliament.go.th/
ewtcommittee/ewt/25_people/ewt_dl
_link.php?nid=102&filename=index](https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/25_people/ewt_dl_link.php?nid=102&filename=index)

วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. (2560) **การพัฒนาระบบ
สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้วย
โอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม.**
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม
พระเกียรติ.

สุชรินทร์ พิรยานันท์, และ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล.
(2559). **การศึกษานโยบายและมาตรการ
เชิงกลยุทธ์ในการดูแลสวัสดิการเพื่อรองรับ
สังคมผู้สูงอายุไทย. วารสารวิจัย
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต สาขามนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์,** 12(3), 19–38.

สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพ
ไทย. (2559). **ผลการศึกษาระดับสมบูรณ
โครงการศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการ
สังคมที่เหมาะสมของประเทศไทย.**
นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

อำไพรัตน์ อักษรพรหม. (2560) **การพัฒนาระบบ
สวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวที่มี
ผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม.**
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.